

Η αφύπνιση της καρδιάς με τον φόβο του Θεού

Ορθοδοξία / Θεολογία

Η μνήμη του θανάτου, ως συνάντηση με τη ζώσα αιωνιότητα του Θεού, πλήττει αποφασιστικά τον όλο άνθρωπο, γιατί φανερώνει τον άδη της απουσίας του Θεού από την καρδιά του και αποκαλύπτει την πνευματική πτώχεια και ερήμωση του νου. Η οδυνηρή αυτή εμπειρία γεννά τον φόβο του Θεού, που αρχίζει να περιβάλλει την καρδιά και να αλλάζει το φρόνημά του. Όπως η μνήμη του θανάτου, έτσι και ο θείος φόβος που την διαδέχεται, δεν είναι ψυχολογικό συναίσθημα αλλά πνευματική κατάσταση, δώρο της χάριτος.

Κάθε είδους επαφή με την αιωνιότητα, και μάλιστα στα αρχικά στάδια, προξενεί φόβο στην ψυχή, γιατί η αιωνιότητα βρίσκεται έξω από τον άνθρωπο. Όπως ήδη αναφέραμε, η μνήμη του θανάτου προκαλεί τη χαρισματική απόγνωση στον άνθρωπο, χάρη στην οποία ελευθερώνεται από την έλξη των παθών και των κτισμάτων. Ομοίως και ο φόβος του Θεού, προερχόμενος από άνωθεν έλλαμψη, βοηθεί τον άνθρωπο να ανανήψει από τον μακραίωνα ύπνο της αμαρτίας και τον οδηγεί σε εγκράτεια. Ενισχύει την καρδιά του, ώστε με σταθερή βούληση να προτιμά «τα μη βλεπόμενα» και «αιώνια» αντί των «βλεπομένων» και «πρόσκαιρων». Ακριβώς στην προτίμηση αυτή έγκειται το νόημα και η αλήθεια του λόγου «αρχή σοφίας φόβος Κυρίου».

Έχοντας ο άνθρωπος τη σοφή αυτή στάση προς τον Θεό και τα χαρίσματά Του συνάπτει, κατά κάποιον τρόπο, μαζί Του μία πνευματική διαθήκη. Προκρίνει αποφασιστικά να μην παραδοθεί στη φθορά και στον αιώνιο θάνατο που τον κυκλώνουν, αλλά να εκζητήσει διά παντός το Πρόσωπο του Υψίστου, φιλοτιμούμενος να εκπληρώσει «το θέλημα του Θεού, το αγαθόν και ευάρεστον και τέλειον». Για την αγαθή αυτή προαίρεσή του ο άνθρωπος δέχεται τον φωτισμό του Προσώπου του Χριστού που αναζωπυρώνει την καρδιά του.

Με τον εσωτερικό φωτισμό του φόβου του Θεού ο άνθρωπος αποκτά γνώση της αληθινής καταστάσεώς του. Αρχίζει να βλέπει τον εαυτό του, όπως τον βλέπει ο

Θεός. Πείθεται ότι γύρω του βασιλεύει το απαράδεκτο κράτος του θανάτου και ότι μέσα του εδρεύει το σκότος της φθοράς και της άγνοιας, σε βαθμό μάλιστα που προκαλεί μαρτυρική βάσανο στο πνεύμα του. Ανακαλύπτει βαθ-μηδόν την κρυφή δολιότητα και τους πονηρούς λογισμούς που εμφωλεύουν στην καρδιά του και τρέμει για το ενδεχόμενο της αιώνιας απώλειάς του. Αν και δεν είναι σε θέση να ατενίσει κατά πρόσωπο την πηγή του Φω-τός, ωστόσο γίνεται ικανός να αποτιμήσει το κατάντημά του. Το σημαντικότερο όμως είναι ότι δεν απελπίζεται για την αίσθηση της αθλιότητάς του, γιατί δεν την αποκόμισε με τη βοήθεια κάποιας ψυχολογικής μεθόδου, αλλά είναι πολύτιμος καρπός της ενέργειας της χάριτος. Απεναντίας, εμπνέεται να εκχύσει το περιεχόμενο της καρδιάς του στην προσευχή και να συνεργασθεί με τον Θεό για την κάθαρση και τη θεραπεία του.

Από τα πρώτα στάδια του φωτισμού και της θεραπείας της η καρδιά του ανθρώπου συλλαμβάνει μερικές αλήθειες. Διαισθάνεται το άμετρο μεγαλείο της ευαγγελικής κλήσεως και το ανέφικτο ύψος των εντολών του Κυρίου που νομοθετούν την οδό Του. Συνειδητοποιεί εξίσου σαφώς το μέγεθος της ρυπαρότητάς του. Συνέχεται από φόβο μήπως παραβεί τα θεία προστάγματα και κατανοεί ότι η σταύρωση είναι αναπόφευκτη για να εισέλθει στη Βασιλεία. Το ύψος του σκοπού αυτού και τα παθήματα που συνδέονται με την πραγμάτωσή του αυξάνουν τον φόβο. Καρδιά και νους κυριεύονται από την αγωνιώδη μέριμνα να μην αποδειχθεί ο άνθρωπος ανάξιος του Θεού της αγάπης.

Όπως ο Κύριος έδειξε την τελειότητα της αγάπης Του «διά παθημάτων», έτσι και ο μαθητής Του, που επιθυμεί να εισέλθει στην Ουράνια Βασιλεία, πρέπει να υπομείνει θλίψεις και παθήματα, για να εξαγνίσει την καρδιά του. Καθώς όμως τα μετέρχεται με καρτερία, έρχεται σε επίγνωση της αστάθειας της φύσεώς του. Αποδεικνύεται ανίκανος να αγαπήσει με σταθερότητα τον Χριστό, ο Οποίος «πρώτος ηγάπησεν ημάς». Γνωρίζει τότε εμπειρικά την ασθένειά του και βεβαιώνεται ότι «πας άνθρωπος ψεύστης», γιατί δεν μπορεί να σταθεί στο ίδιο μέτρο αγάπης. Η θλιβερή αυτή διαπίστωση εντείνει τον θείο φόβο που συντρίβει και ταπεινώνει την καρδιά, ώστε να γίνει εύθετη για την αγάπη του Θεού.

Ο φόβος του Θεού ενεργεί ποικιλοτρόπως στην καρδιά του ανθρώπου κατά τα διάφορα στάδια της πνευματικής ζωής. Αρχικά του δίδει τη σύνεση να προτιμά τα αιώνια αγαθά και την έμπνευση να τα αναζητεί. Στη συνέχεια τον οδηγεί σε επίγνωση των μέτρων της ασθενικής φύσε-ώς του, ώστε να μάθει να διαφυλάττει τη χάρη του Θεού.

Η κενοδοξία αφανίζει τον τόπο της βαθειάς καρδιάς. Ο φόβος του Θεού είναι συνεπώς απαραίτητος, για να διδάξει τον άνθρωπο «μη υπερφρονείν παρ' ο δει φρονείν», αλλά με ταπείνωση να διατηρεί ζωντανή την αίσθηση του Θεού στην

καρδιά του. Τελικά, όταν η μεγάλη αγάπη του Χριστού πληθύνει στην καρδιά, τότε ο θείος φόβος γίνεται προστατευτικός. Μεταδίδει το τέλειο φρόνημα της ταπεινώσεως, τη βαθειά αίσθηση της αναξιότητας του ανθρώπου ενώπιον ενός τέτοιου Θεού, Θεού της αγάπης, όπως είναι ο Χριστός. Η ταπεινή ευγνωμοσύνη δεν παύει τότε να αυξάνει το πλήρωμα της θείας αγάπης, ωστόσο επιτελεσθεί το μεγαλύτερο θαύμα στην ιστορία του κόσμου: «Ο Θεός ενώνεται με τον άνθρωπο σε ένα».

Κατά το μέτρο που έχει τον φόβο του Θεού ο άνθρωπος, μπορεί να έχει και την αγάπη. Έτσι συναγωνίζεται τα Χερουβίμ, τα οποία τρέμουν και φρίττουν, αλλά και αγαπούν τον Κύριο με όλο τους το είναι. Και οι δύο αυτές αισθήσεις οφείλουν να συνοδεύουν τον άνθρωπο καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του, ώστε να κατορθώσει να διαφυλάξει εκείνη την καρδιά την οποία αναγνωρίζει ο Θεός, και στην οποία αναπαύεται το Πνεύμα του Κυρίου.

Ο φόβος του Θεού είναι κατά κάποιον τρόπο φυσικός για τον άνθρωπο που δεν γεύθηκε τη θεία χάρη, γιατί δεν γνωρίζει το μέγεθος της ταπεινώσεως, της πραότητας και της αγάπης του Κυρίου. Ωστόσο, και όταν ακόμη ο νους και η καρδιά αρπαγούν στη φωτοφόρο απειρότητα του Ουρανού, και επιστρέψει έπειτα ο άνθρωπος από το πανηγύρι της θείας αγάπης στην καθημερινή πραγματικότητα, εισβάλλει εκ νέου ο φόβος με τη σκέψη: θα επιστρέψει άραγε ποτέ ο Απελθών;

Στην αρχή ο άνθρωπος έχει φόβο, γιατί δεν είναι οικείος με το έλεος του Κυρίου. Όταν όμως γνωρίσει το μέγεθος της ευσπλαχνίας Του, τότε τρέμει και συντρίβεται για το κενό που μπορεί να δημιουργήσει η αποχώρησή Του. Αυτός είναι ο τέλειος φόβος των δικαίων. Καίτοι οι Άγιοι μετά την αρπαγή τους και την όραση του Θείου Φωτός ελευθερώνονται από τον φόβο του θανάτου, παρ' όλα αυτά διατηρούν τη σύνεσή τους, ώστε και τότε να μην έχουν υπερβολική παρρησία και έτσι να φυλάγουν αταλάντευτη την παράστασή τους ενώπιον του Κυρίου. Συνεπώς η ταπείνωση του τέλειου φόβου κατασφαλίζει το χάρισμα του Θεού και αποθησαυρίζει στην καρδιά την πνευματική γνώση.

Ο άγιος φόβος διακατέχει την ψυχή του πιστού καθ' όλη την πορεία του πίσω από τον Κύριο. Σε κάθε βαθμίδα της πνευματικής αναβάσεως ο φόβος αυτός προηγείται της αγάπης και ακολουθεί πάντοτε ως ακόμη πιά βαθειά ταπείνωση. Όταν τελικά ο άνθρωπος αξιωθεί να κατοπτρεύσει το Πρόσωπο του Κυρίου, τότε εμφορείται εξ ολοκλήρου από το διπλό και υγιές αίσθημα του φόβου και της αγάπης. Αισθάνεται φόβο, γιατί ο Κύριος είναι ο Δημιουργός και η αγιωσύνη Του ανέφικτη. Αισθάνεται αγάπη, γιατί ο Θεός είναι πολυέλεος Πατέρας που συγκαταβαίνει από το ύψος της δόξας Του να κατοικήσει στην καρδιά του. Η τέλεια όμως αυτή αγάπη, όπως μαρτυρεί ο μεγάλος μαθητής της αγάπης Ιωάννης,

διώχνει τον ατελή εκείνο φόβο, που «κόλασιν έχει».

Βλέπουμε, επομένως, ότι ο θείος φόβος αφυπνίζει την καρδιά του ανθρώπου, την καλλιεργεί και την τελειοποιεί με τη θεία αγάπη, για να καταστεί ικανή να δεχθεί τον ανεκτίμητο θησαυρό της γνώσεως και της σοφίας του Θεού. Χωρίς αναγεννημένη καρδιά ο άνθρωπος «ματαιούται εν τοις διαλογισμοίς αυτού» και αποδεικνύεται αδόκιμος για την απόκτηση σοφίας.

Ακόμη και αν η ευχάριστη διάθεση του ανθρώπου έχει αγνά ελατήρια, ο φόβος του Θεού τον συμβουλεύει να καλλιεργεί πάντοτε τη σύνεση, κατά το ρήμα Του: «Δουλεύσατε τω Κυρίω εν φόβω και αγαλλιάσθε Αυτώ εν τρό-μω». Βαδίζοντας σοφά πάνω στη γη με τον φόβο του Θεού, κάθε μέρα επιτελεί αγιωσύνη και λαμβάνει την κληρονομιά του Θεού, σύμφωνα με την αδιάσειστη υπόσχεσή Του: «Έδωκας κληρονομίαν τοις φοβουμένοις το Όνομά Σου, Κύριε».

Ακόμη και κατά τις μεγάλες στιγμές της επισκέψεως του Θεού και της εξάρσεως από τη χάρη Του, ο άνθρωπος διδάσκεται να περιορίζει με διάκριση τον ενθουσιασμό του περιφρουρώντας ταπεινά τον φόβο του Θεού. Βαδίζει έτσι μέσα στην ευδοκία της επισκέψεως του Θεού, χωρίς να μολύνεται από την ανθρώπινη τόλμη. «Επί τίνα επιβλέψω, αλλ' ή επί τον ταπεινόν και ησύχιον και τρέμο-ντα τους λόγους μου;» λέει ο Κύριος. Ο άγιος Ιωάννης ο Σιναΐτης, ο οποίος συνιστά σύνεση κατά τις μεγαλειώδεις στιγμές της επισκέψεως του ανθρώπου από τη χάρη του Θεού, συμβουλεύει τα εξής: «Μη παρρησιάζου, καν καθα-ρότητα κέκτησαι· ταπεινοφροσύνη δε μάλλον πολλή πρόσελθε, και πλέον παρρησιασθήση». Δυστυχώς, τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος αποβαίνουν επικίνδυνο όπλο, όταν υπερσχύσουν στον άνθρωπο η άγνοια και η υπερηφάνεια.

(Αρχιμ. Ζαχαρία Ζάχαρου, «Ο κρυπτός της καρδιάς άνθρωπος», εκδ. Ι. Σταυροπηγιακή Μονή Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ, Αγγλίας. 2012, σ. 38-48)

<http://bit.ly/14kYXeb>